

ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช

เรื่อง กระบวนการยุติธรรม การขัดกันแห่งผลประโยชน์

ศาล ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระ

นายอภิชาติ สุจริตตานนท์

นายสุพจน์ ไข่มุกด์

นายอุดม รัฐอมฤต

กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

กระบวนการยุติธรรม

- กระบวนการยุติธรรมที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ดำเนินการโดยอาศัยองค์กรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
- (๑) ศาล ได้แก่ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๑๘๘ – ๒๑๔)
- (๒) องค์กรอัยการ (มาตรา ๒๔๘)
- (๓) องค์กรอิสระ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (มาตรา ๒๑๕ – ๒๔๓)
- (๔) องค์กรอื่นๆ เช่น พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานราชทัณฑ์

การขัดกันแห่งผลประโยชน์

- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาย่อมเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย ไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมาย หรือความครอบงำใดๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม โดยปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์ (มาตรา ๑๑๔)
- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา (มาตรา ๑๑๔ – ๑๑๕) และรัฐมนตรี ต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ (มาตรา ๑๑๖ – ๑๑๗)
- การฝ่าฝืนข้อต้องห้ามดังกล่าวมีผลให้ผู้ฝ่าฝืน “พ้นจากตำแหน่ง” (ดู สส.มาตรา ๑๐๑ (๗) สว.มาตรา ๑๑๑ (๗) รัฐมนตรี มาตรา ๑๗๐ (๓))

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ (กรณี สส.และ สว.มาตรา ๑๘๔)

- (๑) ห้ามดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เว้นแต่เป็นตำแหน่งที่กฎหมายบัญญัติให้ทำได้เป็นการเฉพาะ
- (๒) ห้ามรับหรือแทรกแซงหรือก้าวก่ายการเข้ารับสัมปทานหรือเป็นหุ้นส่วน ในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ได้รับสัมปทาน
- (๓) ห้ามรับเงินหรือประโยชน์ใดๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ นอกเหนือจากที่เป็นการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ตามปกติ

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ (กรณี สส.และ สว.) (ต่อ)

- (๔) ห้ามขัดขวางแทรกแซงการใช้สิทธิหรือเสรีภาพของหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนโดยมิชอบ
- (๕) ห้ามก้าวท้าวแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ราชการเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือผู้อื่น หรือพรรคการเมือง
- ข้อห้ามที่บัญญัติในมาตรา ๑๘๔ (๒) และ (๓) ให้ใช้กับคู่สมรสและบุตรของ สส. หรือ สว. และบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่สมรสหรือบุตรของ สส.หรือ สว.ที่ดำเนินการในลักษณะผู้ถูกใช้ ผู้ร่วมดำเนินการ หรือผู้ได้รับการมอบหมายจาก สส. หรือ สว. ให้กระทำการตามมาตรานี้ด้วย
- **สว.ยังต้องไม่ฝากไฟหรือถูกครอบงำโดยพรรคการเมืองด้วย (มาตรา ๑๑๓)**

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ (ให้นำมาใช้กับรัฐมนตรีด้วย)

- หลักการขัดกันแห่งผลประโยชน์ตามมาตรา ๑๘๔ นำมาใช้กับรัฐมนตรีด้วย เว้นแต่การดำรงตำแหน่งหรือการดำเนินการที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่หรืออำนาจของรัฐมนตรี หรือในการบริหารราชการแผ่นดินหรือตามนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภา แต่ต้องไม่เป็นการก้าวก้าวหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือพรรคการเมืองโดยมิชอบตามที่กำหนดในมาตรฐานทางจริยธรรม (มาตรา ๑๘๖)

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ (กรณี สส.และ สว.มาตรา๑๘๕)

- ต้องไม่อาศัยสถานะหรือตำแหน่งก้าวกายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ในเรื่องดังต่อไปนี้
- (๑) การปฏิบัติราชการหรือการทำหน้าที่ประจำของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐหรือกิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่
- (๒) กระทำการให้ตนมีส่วนร่วมในการใช้จ่ายเงินงบประมาณ หรือให้ความเห็นชอบในการจัดทำโครงการของหน่วยงานของรัฐ
- (๓) การบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือน หรือการให้พ้นจากตำแหน่งในงานราชการ หรือกิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่

การขั้ดกันแห่งผลประโยชน์ (กรณีรัฐมนตรี มาตรา ๑๘๓)

- ต้องไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นตามจำนวนที่กฎหมายบัญญัติ และต้องไม่เป็นลูกจ้างของบุคคลใด
- ให้ใช้ข้อห้ามความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น กับคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของรัฐมนตรี และการถือหุ้นของรัฐมนตรีที่อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางใดๆ เว้นแต่ได้แจ้งประธาน ป.ป.ช. ภายใน ๓๐ วัน และให้โอนให้แก่นิติบุคคลซึ่งจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ศาล

- องค์การศาลในหมวดศาล ประกอบด้วย
- (๑) ศาลยุติธรรม (มาตรา ๑๕๔) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั่วไป เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นศาลยุติธรรมที่มีการบัญญัติหลักการสำคัญไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะ (มาตรา ๑๕๕)
- (๒) ศาลปกครอง (มาตรา ๑๕๗) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองที่กฎหมายบัญญัติ
- (๓) ศาลทหาร (มาตรา ๑๕๘) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ

หลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ

- (๑) ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง (มาตรา ๑๘๘ และมาตรา ๒๑๐ วรรคสาม)
- (๒) รัฐธรรมนูญให้หลักประกันความเป็นอิสระแก่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ ในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยให้มีหน่วยงานธุรการที่มีผู้บังคับบัญชาขึ้นต่อประธานของแต่ละศาล รวมทั้งมีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนสำหรับผู้พิพากษาและตุลาการเป็นการเฉพาะตามที่กฎหมายบัญญัติด้วย (มาตรา ๑๕๓ และมาตรา ๒๑๐ วรรคสาม)

ศาลรัฐธรรมนูญ

- (๑) ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการจำนวน ๕ คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา โดยการคัดเลือกจากผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ๓ คน ศาลปกครองสูงสุด ๒ คน และการสรรหาจากศาสตราจารย์สาขานิติศาสตร์ ๑ คน ศาสตราจารย์สาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ๑ คน และผู้มีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดินระดับอธิบดีขึ้นไป ๒ คน (มาตรา ๒๐๐)
- (๓) มีวาระการดำรงตำแหน่งเพียงวาระเดียว ๗ ปี (มาตรา ๒๐๓)
- (๔) ถูกตรวจสอบโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้เหมือนกับองค์กรอื่นๆ (มาตรา ๒๓๔)

หน้าที่และอำนาจวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

- (๑) ปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ร่างรัฐธรรมนูญ หรือร่างกฎหมาย (มาตรา ๒๑๒ มาตรา ๒๕๖ (๕) มาตรา ๑๗๓ และมาตรา ๑๔๘)
- (๒) ปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ (มาตรา ๒๑๐ (๒))
- (๓) ปัญหาการกระทำอันเป็นการล้มล้างรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๕)
- (๔) ปัญหาการสิ้นสุดสมาชิกภาพของ สส. และ สว. (มาตรา ๘๒) และการสิ้นสุดความเป็นรัฐมนตรีของผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี (มาตรา ๑๗๐ วรรคสาม)

หน้าที่และอำนาจวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ (ต่อ)

- (๕) ปัญหาร่างพระราชบัญญัติที่เสนอใหม่มีหลักการซ้ำกับร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งหรือไม่ (มาตรา ๑๓๕)
- (๖) ปัญหาการแปรญัตติกฎหมายงบประมาณที่ต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๑๔๔ วรรคสาม)
- (๗) ปัญหาหนังสือสัญญาใดเป็นหนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวางหรือไม่ (มาตรา ๑๗๘ วรรคห้า)
- (๘) ปัญหาบุคคลถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้หรือไม่ (มาตรา ๒๑๓)

องค์กรอัยการ (มาตรา ๒๔๘)

- (๑) วางหลักประกันให้พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นที่ไปโดยรวดเร็ว เทียบธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง และไม่ให้อถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง
- (๒) กำหนดให้การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินงานอื่นขององค์กรอัยการมีความเป็นอิสระ โดยให้มีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสม และต้องมีกฎหมายวางระเบียบการบริหารงานบุคคลที่กำหนดให้มีคณะกรรมการอัยการ ตลอดจนมีมาตรการป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจทำให้การสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นที่ไปโดยอิสระและปราศจากอคติ

องค์กรอิสระ (มาตรา ๒๑๕ – ๒๔๗)

- (๑) มีทั้งสิ้น ๕ องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต. ๗ คน) ผู้ตรวจการแผ่นดิน (๓ คน) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช. ๕ คน) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.๗ คน) และ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.๗ คน)
- (๒) ผู้ดำรงตำแหน่งมาจากการสรรหาหรือคัดเลือก โดยมีวาระดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ๗ ปี เท่ากันในทุกองค์กร
- (๓) ผู้ได้รับการสรรหาต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีความรับผิดชอบสูง มีความกล้าหาญในการปฏิบัติหน้าที่ และมีพฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม (มาตรา ๒๑๗ และมาตรา ๒๐๓)

ลักษณะขององค์กรอิสระ

- (๑) องค์กรที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อดำเนินการหรือตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐให้เป็นไปโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย อีกทั้งในการปฏิบัติหน้าที่ และการใช้อำนาจขององค์กรอิสระต้องเป็นไปโดยสุจริต เทียงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวงในการใช้ดุลพินิจ โดยมี “มาตรฐานทางจริยธรรม” เป็นแนวทางในการปฏิบัติตน (มาตรา ๒๑๕ และมาตรา ๒๑๕)
- (๒) ทุกองค์กรต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละองค์กร (มาตรา ๒๒๑)
- (๔) เป็นองค์กรที่ถูกตรวจสอบการใช้อำนาจได้เช่นเดียวกับองค์กรอื่นของรัฐ (มาตรา ๒๓๔ และมาตรา ๒๓๖)

คณะกรรมการการเลือกตั้ง

- (๑) มีอำนาจหน้าที่จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้ง สส. หรือการเลือก สว. การเลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่งในระดับท้องถิ่น หรือการออกเสียงประชามติ ควบคุมดูแลการดำเนินการให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม รวมถึงดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมือง (มาตรา ๒๒๔)
- (๒) สืบสวนหรือไต่สวนหาข้อเท็จจริงกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการเลือกตั้งหรือการเลือกไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดกระทำความผิดก่อนที่จะมีการประกาศผลก็มีอำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น (มาตรา ๒๒๔ และมาตรา ๒๒๕) หรือเมื่อดำเนินการแล้วหรือเมื่อมีหลักฐานว่ามีการกระทำความผิดภายหลังการประกาศผล ก็มีอำนาจสั่งเรื่องให้ศาลพิจารณาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นได้ (มาตรา ๒๒๖)

ผู้ตรวจการแผ่นดิน (มาตรา ๒๓๐ – ๒๓๑)

- (๑) เสนอแนะหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่ง หรือขั้นตอนการปฏิบัติ ที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือไม่เป็นธรรม
- (๒) แสวงหาข้อเท็จจริงเมื่อมีผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ เพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้จัดหรือระงับความเดือดร้อนนั้น
- (๓) รายงานคณะรัฐมนตรีกรณีที่หน่วยงานของรัฐยังไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐ
- (๔) เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลปกครอง เมื่อเห็นว่ากฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่งของฝ่ายปกครองมีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

- (๑) มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
- (๒) ใ้สอบสวนข้อเท็จจริงกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและกรรมการองค์กรอิสระหรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงเพื่อเสนอเรื่องต่อศาลฎีกา
- (๓) ใ้สอบสวนข้อเท็จจริงกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ และดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- ทั้งสามกรณีเป็นไปตามมาตรา ๒๓๔

คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน มีอำนาจหน้าที่วางนโยบายการตรวจเงินแผ่นดิน วางหลักเกณฑ์มาตรฐาน และกำกับการตรวจเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรฐาน และกฎหมายวินัยการเงินการคลังของรัฐ รวมถึงการให้คำปรึกษา แนะนำ หรือเสนอแนะการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน หรือการส่งลงโทษกรณีมีการกระทำผิดกฎหมายวินัยการเงินการคลังของรัฐ (มาตรา ๒๔๐)

คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (ต่อ)

- หากผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเห็นว่า เป็นกรณีมีการทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. กกต. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (มาตรา ๒๔๔)
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ระงับหรือยับยั้งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่การเงินการคลังของรัฐ เมื่อเห็นชอบตามผลการตรวจสอบที่ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเสนอ โดยหารือร่วมกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. และ กกต. และเมื่อเห็นพ้องร่วมกันแล้วให้มีหนังสือแจ้งสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ และให้เปิดเผยผลการตรวจสอบให้ประชาชนได้ทราบด้วย (มาตรา ๒๔๕)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (มาตรา ๒๔๓) เช่น
- (๑) ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเสนอแนะมาตรการป้องกันหรือแก้ไข รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหาย
- (๒) จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน
- (๓) แนะนำมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง